

Akta profesora Janusza Kazimierza Zawodnego z lat 1942–2001 w Archiwum Akt Nowych

Janusz Kazimierz Zawodny, syn Kazimierza i Janiny z domu Puk, urodził się 11 grudnia 1921 r. w Warszawie w rodzinie robotniczej. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczył się w trzyletniej szkole zawodowej, zaś praktykę odbywał w Zakładach Amunicyjnych „Pocisk” w Warszawie (mieszczących się przy ulicy Mińskiej 25). W czerwcu 1939 r. zgłosił się jako ochotnik do wojska; służył w 1. Kompanii 3. Batalionu Obrony Narodowej. Kampanię wrześniową zakończył 24 września 1939 r. pod Włodzimierzem Wołyńskim. Po powrocie do Warszawy w marcu 1940 r. zaangażował się w konspirację ZWZ-AK, m.in. ukończył podziemną szkołę podoficerską, a następnie szkołę podchorążych. Jednocześnie uczył się na tajnych kompletach (w Gimnazjum im. T. Reytana) i zdał w roku 1943 maturę. Rozpoczął następnie studia na Wydziale Prawa tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w Warszawie. Po zaliczeniu I roku studiów musiał z nich zrezygnować ze względu na konieczność przejścia do podziemia z powodu grożącego mu aresztowania przez gestapo (przyjął wtedy nazwisko Turczyk).

W powstaniu warszawskim Zawodny walczył aż do kapitulacji (początkowo na Starym Mieście, a potem w Śródmieściu, jako dowódca plutonu Armii Krajowej w składzie batalionu „Łukasiński” oraz zastępca dowódcy Kompanii „Koszta”); został wtedy kilkakrotnie ranny. Za swe zasługi wojenne otrzymał m.in. Krzyż Walecznych, Order Virtuti Militari klasy V, a po latach Krzyż Srebrny i Złoty z Mieczem. W czasie powstania warszawskiego zginęło pięcioro członków jego rodziny, a matka i siostra (Barbara Zawodna-Przybylska, ur. 1931 r.) zostały 12 sierpnia 1944 r. wywiezione do Oświęcimia (udało im się przeżyć; potem zamieszkały w Warszawie). Sam Zawodny po kapitulacji powstania został, jako jeńiec wojenny, wywieziony do obozu w Murnau w Niemczech. Po wyzwoleniu obozu przez wojska amerykańskie udał się do Włoch i wstąpił do II Korpusu; od czerwca 1945 r. służył w 12. Pułku Ułanów Podolskich jako dowódca plutonu samochodów pancernych (uzyskał następnie stopień rotmistrza). Próbował kontynuować studia prawnicze na Uniwersytecie w Rzymie, zdał tu jeden egzamin, ale wkrótce musiał, wraz ze swym pułkiem, wyjechać do Wielkiej Brytanii.

Po demobilizacji Zawodny ukończył roczny kurs w London School of Foreign Trade, a w roku 1948 wyjechał do USA, gdzie, w ramach kombatanckiej akcji po-

mocy żołnierzom–studentom, uzyskał możliwość studiowania ekonomii pracy i nauk politycznych na Stanowym Uniwersytecie w Iowa City. Aby zarobić na studia i utrzymanie, zatrudniał się jako robotnik niewykwalifikowany, m.in. przy budowie tamy wodnej. W Iowa zainteresował się nim profesor Vernon Van Dyke; pod jego kierunkiem Zawodny napisał pracę dyplomową na temat odpowiedzialności za zbrodnię katyńską. Już jako magister (*master*) za radą profesora zapisał się na Wydział Nauk Politycznych Uniwersytetu Stanforda w Kalifornii, jednej z czołowych uczelni amerykańskich. Tam też w roku 1955 uzyskał stopień doktora za pracę *Grievance Procedures in Soviet Factories*. W latach 1955–1958 wykładał politykę międzynarodową na Uniwersytecie Princeton. Stanowisko to opuścił w celu odbycia dodatkowych studiów z psychologii. Następnie wrócił na Uniwersytet Stanforda i jako *assistant professor* wykładał na Wydziale Nauk Politycznych, a także w San Francisco State College. Jednocześnie, korzystając z bogatych zbiorów Instytutu Hoovera, uzupełniał swą pracę dyplomową o Katyniu, by po latach opublikować ją pod tytułem *Death in the Forest*. Wkrótce potem Zawodny przeniósł się do Princeton University i jednocześnie podjął pracę konsultanta w Itek Corporation i w Stanford Research Institute. Dzięki uzyskaniu stypendiów Princeton Faculty Research Grant, Fundacji Forda i stanfordzkiego Center for Advanced Study in the Behavioural Sciences pogłębił swe wykształcenie w dziedzinie psychologii i socjologii. Następnie znów wrócił do dydaktyki, obejmując katedrę nauk politycznych na Uniwersytecie Waszyngtona w St. Louis. Przez następne 10 lat jako profesor nadzwyczajny, a potem zwyczajny wykładał stosunki międzynarodowe na Uniwersytecie Pensylwanii w Filadelfii. W tym okresie stał się niekwestionowanym autorytetem w USA w zakresie badań nad konfliktami w stosunkach międzynarodowych z punktu widzenia zachowań jednostek. Dlatego też Amerykańska Akademia Nauk Społecznych i Politycznych powierzyła mu redagowanie tomu swego rocznika, poświęconego zagadnieniom wojny niekonwencjonalnej. W kilka lat później powierzono mu redagowanie dwutomowego zarysu encyklopedycznego *Man and International Relations*, wydanego przez Foreign Policy Research Institute. W latach 1975–1982, czyli do chwili przejścia na emeryturę, Zawodny kierował katedrą stosunków międzynarodowych w Claremont Graduate School and Pomona College (Claremont Graduate University); był tam także przez pewien czas dziekanem. Ponadto w latach 1979–1984, za prezydentury Jimmy Cartera i Ronalda Reagana, był konsultantem Rady Bezpieczeństwa Narodowego. Jako emerytowany profesor brał nadal czynny udział w wielu programach dydaktycznych i badawczych uczelni amerykańskich; otrzymał od nich wiele wyróżnień i dyplomów.

Zainteresowania naukowe Zawodnego koncentrowały się wokół dwu tematów: międzynarodowych zagadnień socjo-psychologicznych (publikacje o niekonwencjonalnych metodach walki, integracji i konfliktach społecznych, m.in. *Guide to the Study of International Relations*, San Francisco 1967) oraz historyczno-politycznych, ściśle polskich (pisanych po angielsku) o Katyniu i powstaniu war-

szawskim. Dzięki znakomitej znajomości mentalności społeczeństw anglosaskich i wykorzystaniu wszystkich dostępnych źródeł książka Zawodnego o Katyniu (*Death in the Forest: The Story of the Katyn Forest Massacre*) zdobyła międzynarodowe uznanie. W Stanach Zjednoczonych wydała ją trzykrotnie Wydawnictwo Uniwersytetu Notre Dame w Indianie w latach 1962, 1972, 1980. W roku 1972 książkę wyróżnił History Book Club, a omówienie zawartości zamieściło ponad 120 czasopism. Książka została ponadto wydana w językach: czeskim, francuskim, niemieckim, norweskim, portugalskim, włoskim i japońskim. Opublikowała ją w odcinkach prasa belgijska, holenderska i niemiecka, a w roku 1971 BBC zaadaptowała tekst na słuchowisko radiowe. Dopiero w roku 1989 książkę przetłumaczono na język polski; wydano ją w Paryżu w wydawnictwie „Spotkania”, w Lublinie (nakładem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego) i w Warszawie w oficynach Solidarności Walczącej i CDN. Mniejszy rozgłos na Zachodzie, ale za to żywe dyskusje wśród Polaków na emigracji, wywołała praca o powstaniu warszawskim pt. *Nothing but Honor. The Story of the Uprising of Warsaw* (Hoover Institution, Stanford 1978). Książka ta dopiero w roku 1994 została opublikowana w Polsce, w nieco zmienionej wersji, pod tytułem: *Powstanie warszawskie w walce i dyplomacji*; także zebrane przez autora materiały źródłowe zostały wydane (również przez wydawnictwo PWN): *Uczestnicy i świadkowie powstania warszawskiego*, Warszawa 1994¹.

Dzięki swej pozycji w amerykańskim świecie naukowym Zawodny stał się postacią znaną w środowisku Polonii amerykańskiej. To sprawiło, że pozostający w długim konflikcie przywódcy dwu antagonistycznych ugrupowań emigracji polskiej w Londynie – gen. Władysław Anders i prezydent August Zaleski – w roku 1969 zgodzili się na poufną mediację Zawodnego (aktualnie wykładającego w St. Anthony's College w Oxfordzie.) Zawodny, nienależący do żadnej partii, usiłował bezskutecznie nakłonić rozmówców do przewyciężenia osobistych urazów i zapewnienia trwałych podstaw finansowych dla polskiej akcji niepodległościowej, m.in. poprzez przesunięcie ciężaru spraw polskich z Wielkiej Brytanii do USA. Była to idea zbieżna ze wcześniejszym stanowiskiem Stanisława Mikołajczyka, popieranego przez czołowe organizacje Polonii amerykańskiej².

Jak już wspomniano, J. K. Zawodny posiada szereg odznaczeń z tytułu zasług na polu walki; dalsze odznaczenia otrzymywał za zasługi na polu naukowym i społecznym (działał m.in. w środowisku kombatantów). Tak np. w marcu 1966 r.

¹ J. K o w a l i k, *Żołnierz w todzie*, „Zeszyty Historyczne” 1979, s. 229–232. J. K. Z a w o d n y, *Nieznana inicjatywa zjednoczeniowa pomiędzy prezydentem Augustem Zaleskim a gen. Władysławem Andersiem w roku 1969 w Londynie*, nadbitka z czasopisma „Niepodległość” t. 59 (t. 29 po wznowieniu), s. 8. AAN, Akta J. K. Zawodnego, sygn. 5, Dokumenty osobiste i odpisy świadectw Zawodnego.

² Konflikt rozpoczął się w roku 1947, gdy prezydent Raczkiewicz mianował bez porozumienia z premierem swego następcę, łamiąc tym samym tzw. porozumienie paryskie z 30 IX 1939 r. Otwarty rozłam i utworzenie w Londynie dwu ośrodków władzy nastąpił w 1954 i trwał do 1972 r. Por. J. K. Z a w o d n y, *Nieznana inicjatywa zjednoczeniowa*; P. Z i ę t a r a, *Rozłam w kierownictwie politycznym emigracji 1950–1972*, w: *Kierownictwo obozu niepodległościowego na obczyźnie*, red. A. Szkuta, Londyn 1996, s. 3–40.

otrzymał od Rządu RP na Uchodźstwie Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, a w roku 1981 – Polonia Restituta z Gwiazdą. W roku 1994 J. K. Zawodny został odznaczony przez prezydenta RP Lecha Wałęsę Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski „za wybitne zasługi w działalności polonijnej”. Zawodny był także laureatem nagród polskich instytucji i organizacji na Zachodzie, m.in.: „Zeszytów Historycznych Kultury” w Paryżu (1980), Fundacji Jurzykowskiego w Nowym Jorku (1981), Polskiego Instytutu Naukowego w Londynie (1982, 1989) i Instytutu Piłsudskiego w Nowym Jorku (1997). Po zmianie ustroju w Polsce Zawodny otrzymał wiele nagród i dyplomów od krajowych uczelni, towarzystw naukowych i organizacji, m.in. nagrodę Towarzystwa Naukowego KUL za książkę o Katyniu (1989 r.) i medal „za zasługi dla archiwów”³.

Mimo stosunkowo wczesnego przejścia na emeryturę i osiedlenia się w stanie Waszyngton nad Pacyfikiem Zawodny jest ciągle aktywny, czego przykładem może być jego wizyta (wraz z żoną La Rae – Amerykanką) w Polsce w roku 2000. Żona (młodsza od Zawodnego o 27 lat), znana malarka, pomaga mu w redagowaniu anglojęzycznych tekstów; syn Roman studiuje na uniwersytecie w USA.

Akta Janusza Kazimierza Zawodnego zostały przez twórcę zespołu formalnie przekazane, poprzez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych, do Archiwum Akt Nowych na podstawie umowy zawartej 17 maja 2000 r. (rozmowy w tej sprawie zapoczątkował w 1995 r. prof. Jerzy Skowronek, większa zaś część akt trafiła do AAN już w grudniu 1999 r.). Darczyńca zobowiązał Archiwum do uporządkowania zespołu akt i opracowania inwentarza, a następnie zmikrofilmowania dokumentów i korespondencji wchodzących w skład zespołu. Ze swej strony J. K. Zawodny wyraził zgodę na udostępnianie materiałów archiwalnych bez zachowania okresu karencji, przewidzianej w ustawie archiwalnej z 1983 r.⁴ Akta w AAN zostały zarejestrowane w dwu akcesjach, z grudnia 1999 i czerwca 2001 r.⁵

Zespół, zgodnie z wolą darczyńcy, otrzymał nazwę „Akta Janusza Kazimierza Zawodnego”. Akta pochodzą z lat 1942–2001 i liczą 278 jednostek inwentarzowych, co stanowi ok. 7,50 m. Materiały zawarte w zespole dotyczą działalności wojskowej, naukowej i społecznej J. K. Zawodnego w USA, Polsce, we Włoszech i Wielkiej Brytanii.

Twórca zespołu nie prowadził zorganizowanej kancelarii. W tej sytuacji dużą pomocą były spisy dla części materiałów (sporządzone przez archiwistów z Polski, dr. Sławomira Radonia i mgr. Stanisława Flisa w USA w latach 1998–1999), a także tytuły i opisy zawartości naniesione ręką J. K. Zawodnego na niektórych teczkach. Zachował się także spis akt pióra Wacława Godziemby-Maliszewskiego z 20 grudnia 2000 dotyczący części materiałów (wraz z oceną ich wartości naukowej)⁶.

³ AAN, Akta J. K. Zawodnego, sygn. 1, Ankieta uczestnika Powstania Warszawskiego z 1991 r., Kwestionariusz osobowy Zawodnego z 1998 r.

⁴ AAN, Teczka zespołu „Akta Janusza Kazimierza Zawodnego”, Tekst umowy-darowizny z 17 V 2000 r.

⁵ AAN, Księga nabytków i ubytków, nr 3285, 3449.

⁶ AAN, Teczka zespołu „Akta Janusza Kazimierza Zawodnego”.

W zespole, oprócz maszynopisów i rękopisów, znajduje się duża ilość broszur, książek, czasopism, wycinków prasowych, kserokopii różnych tekstów i wydawnictw, a także kaset i taśm magnetofonowych, kaset wideo, nieco mikrofilmów i płyt gramofonowych. Stan zdrowotny materiałów archiwalnych jest na ogół dobry, ale niektóre nagrania dźwiękowe są już trudne do odtworzenia.

Jak już wspomniano, pierwsze prace porządkowe wykonali jeszcze w USA dr S. Radoń i mgr S. Flis (ten ostatni przejął część spuścizny J. K. Zawodnego od Wacława Godziemby-Maliszewskiego, głównie opracowania). W wyniku tych prac powstała ewidencja części zespołu w formie spisów. Ponadto S. Radoń opracował biogram J. K. Zawodnego. Opisy książek i publikacji drukowanych były zwięzłe i na ogół prawidłowe, natomiast opisy teczek, zawierających na ogół jednorodne akta – zbyt drobiazgowo; z reguły streszczano każde pismo. Nie rozbijano teczek (pudeł) zatytułowanych ogólnikowo, np. „różne”, „oryginały”, „30 letters”, „teczka dokumenty 2”, „varia”, „AK miscellaneous – różne 1940–1944”, „AK miscellaneous – różne 1945”. W rezultacie korzystanie ze spisów było utrudnione, gdyż rejestrowano pisma, a nie sprawy. Materiały, które przesłano do AAN po grudniu 1999 r., pozbawione były już wszelkiej ewidencji; jedynie na niektórych teczkach wypisano ogólnikowe tytuły.

Podjęwając pracę nad zespołem założono, że zinwentaryzowaniu podlegać będą wszystkie nadesłane materiały z wyjątkiem wtórników. Całość zespołu podzielono na cztery zasadnicze grupy tematyczne: I – materiały biograficzne J. K. Zawodnego, II – opracowania naukowe J. K. Zawodnego i zebrane przezeń materiały, III – współpraca J. K. Zawodnego z władzami, organizacjami i osobistościami amerykańskimi i polonijnymi (w USA i Wielkiej Brytanii) i polskimi w Polsce, IV – opracowania, wspomnienia i źródła różnych autorów dotyczące zbrodni katyńskiej, powstania warszawskiego, terroryzmu oraz innych tematów (przede wszystkim związanych z II wojną światową). W obrębie głównych grup tematycznych wyróżniono podgrupy. W ich ramach teckie rzeczowe, oryginalne bądź nowo utworzone układano w kolejności logicznej lub alfabetycznej (ten ostatni system stosowano w odniesieniu do opracowań). Wewnątrz teczek materiały zostały uporządkowane chronologicznie bądź według spraw. W końcu teckie zostały ponumerowane i opisane, sporządzono wstęp i inwentarz książkowy wraz z indeksem.

Zespół zawiera różnorodne materiały, które zainteresować mogą badaczy różnych specjalności, zwłaszcza historyków dziejów najnowszych i politologów.

W dziale I zinwentaryzowano materiały biograficzne J. K. Zawodnego; są tu jego dokumenty z okresu konspiracji i emigracji, w tym fotografie własne, rodziny, przyjaciół, niektórych polskich generałów, a także wywiady, opinie o wydarzeniach wojennych i towarzyszach broni (sygn. 1–5). W teczce sygn. 6 znajdują się materiały do biografii Zawodnego, m.in. ankiety, kwestionariusze, bibliografie prac własnych, notki biograficzne, wywiady i artykuły prasowe.

Dział II zawiera opracowania naukowe J. K. Zawodnego. Wśród prac dotyczących zbrodni katyńskiej (podgrupa II.1) znalazła się m.in. kopia pracy dyplomo-

wej Zawodnego z roku 1951 (sygn. 8), wydania jego książki o Katyniu w językach: japońskim (sygn. 9), francuskim (10), angielskim (11), norweskim (12), włoskim (13) oraz trzy wydania w języku polskim z lat 1988–1989 (sygn. 14–16). Są tu również prace profesora z lat późniejszych oraz dokumentacja jego działań zmierzających do upowszechnienia prawdy o Katyniu (sygn. 17–28). W kolejnej podgrupie II.2 zinwentaryzowano prace Zawodnego poświęcone powstaniu warszawskiemu. Najcenniejsze wydają się być zbiory relacji i korespondencja uczestników powstania i polityków z tamtych lat (sygn. 29–46, 52). W teczkach sygn. 48–49 znaleźć można opinie czytelników i recenzje książki *Nothing but Honour*, wydanej po angielsku, z teczek następnych dowiedzieć się można o procesie powstawania dwu książek Zawodnego w języku polskim i opiniach o nich polskich czytelników (sygn. 55–62). W podgrupie II.3 znaleźć można prace Zawodnego o terroryzmie, a także zebrane przezeń materiały i bibliografie na ten temat (sygn. 64–70). Kolejna podgrupa (II.4) zawiera szereg informacji o innych opracowaniach profesora, dotyczących: stanowiska prezydenta Roosevelta wobec sprawy polskiej (sygn. 71, 72), sytuacji klasy robotniczej w ZSRR (sygn. 74), konfliktów społecznych i wojen regionalnych (sygn. 75, 76, 81, 83, 84), źródeł do biografii Stanisława Mikołajczyka („Mówią sekretarze S. Mikołajczyka...”, sygn. 82).

Dział III dotyczy współpracy J. K. Zawodnego z władzami, organizacjami i osobistościami amerykańskimi i polonijnymi w USA i Wielkiej Brytanii oraz polskimi w Polsce. Prof. Zawodny, ze względu na swą pozycję naukową, był postacią znaną w kręgach władzy, zarówno w kraju, jak i za granicą, stąd jego materiały mogą stanowić dla badaczy ważne źródło informacji. Podgrupa III.1 dotyczy aktywności profesora na amerykańskich wyższych uczelniach i w stowarzyszeniach; zachowały się tu teksty jego wystąpień i artykułów, plany i materiały dydaktyczne, projekty badań i publikacji, a także wydawnictwa informacyjne i fotografie (sygn. 86–88). Materiały zinwentaryzowane w podgrupie III.2 dotyczą głównie współpracy J. K. Zawodnego z Kongresem Polonii Amerykańskiej, Instytutem Piłsudskiego w Nowym Jorku i „Kulturą” w Paryżu (sygn. 89, 92, 95). Warto zwrócić uwagę na materiały dotyczące inicjatywy Zawodnego w kierunku zlikwidowania rozłamu w łonie Rządu RP na Uchodźstwie, w większości publikowane w „Kulturze” (sygn. 91). Wiele danych o Kole byłych Żołnierzy AK i Fundacji AK, działających w USA, zawiera teczka sygn. 93.

Od roku 1989, w nowych warunkach politycznych, rozpoczyna się ożywiona współpraca prof. Zawodnego głównie z władzami, organizacjami kombatanckimi, uczelniami i środowiskami naukowymi w Polsce. Zachowała się m.in. korespondencja z Uniwersytetem Warszawskim, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, ministrem Andrzejem Zakrzewskim, a wreszcie z Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Ambasadą RP w Waszyngtonie. Profesor Zawodny był zaangażowany m.in. w akcje zbierania datków na cele charytatywne w Polsce, pomoc dla Polonii na Wschodzie, a wreszcie występował w USA jako orędownik demokratycznej Polski (sygn. 97–100). Jednocześnie współpracował z ośrodkami wydawniczymi i redakcjami w Polsce, m.in. z krakowskim czasopismem „Arcana” (sygn. 101).

W maju 2000 r. J. K. Zawodny, podczas kolejnej wizyty w Polsce, postanowił przekazać swe archiwalia do AAN (sygn. 102, 103).

J. K. Zawodny jest wielkim autorytetem w kwestiach badań nad zbrodnią katyńską i powstaniem warszawskim, dlatego też wielu autorów prac z tych dziedzin konsultowało się z profesorem, a potem przysyłało mu swe wydrukowane prace. Przekazywano mu też inne prace, często o tematyce niezwiązanej z II wojną światową.

W podgrupie IV.1 zinwentaryzowano prace dotyczące Katynia. Do najcenniejszych należą: opublikowane na prawach rękopisu (w języku angielskim) w roku 1946 dwie prace wydane z inspiracji Rządu RP na Uchodźstwie (sygn. 107), praca Józefa Mackiewicza o Katyniu z roku 1952, a także reprint raportu Komisji Kongresu USA do Zbadania Mordu w Katyniu z tegoż roku (sygn. 129); ten ostatni wydany został ponownie przez Instytut Katyński w Polsce w roku 1980 (sygn. 141). Duże monografie o zbrodni katyńskiej wydali też badacze z innych krajów, m.in. M. Borak w roku 1991 w Ostrawie i Czeskim Cieszynie (sygn. 106), Lauck w roku 1988 w Nowym Jorku (sygn. 125), Abarinow tamże w roku 1993 (sygn. 104), Shainberg w roku 1989 w Franklin Lakes, Nowy Jork (sygn. 144), Fitz Gibbon w Londynie w 1971 r. (sygn. 108), badacze rosyjscy: Lebediewa w roku 1997 w Warszawie (sygn. 126), Jaźborowska, Jabłokow, Zoria w roku 1998 w Warszawie (sygn. 115). Otwarcie archiwów Rosji pozwoliło badaczom polskim na zapoznanie się z dokumentacją sowiecką; dzięki temu mogło ukazać się wiele wydawnictw źródłowych, umożliwiających dalsze, bardziej precyzyjne badania (sygn. 118–121, 156). Nowe możliwości badawcze – poprzez wykorzystanie zdjęć lotniczych terenów Katynia – opisali Fox i Wacław Godziemba-Maliszewski (sygn. 109, 110). Szereg prac wydanych po 1989 r. przez polskich autorów poświęconych jest ustaleniu danych osobowych ofiar mordu (sygn. 116, 132, 133, 150, 154, 155).

Znacznie mniej materiałów zawiera podgrupa IV.2. Wynika to prawdopodobnie stąd, że badania nad powstaniem warszawskim prowadzono w Polsce już od 1956 r. Tym niemniej dla czytelnika polskiego interesujące mogą być wspomnienia i korespondencja żołnierzy batalionu „Łukasiński” i „Chrobry I” oraz obrońcy Starówki generała Karola Ziemskiego, pseudonim Wachowski (sygn. 167, 171, 172, 173). Zachował się także maszynopis pracy Leona Mitkiewicza „Powstanie warszawskie w 1944 r. Z kartek mojego notatnika w Waszyngtonie” (sygn. 169).

Kolejną podgrupę (IV.3) tworzą opracowania dotyczące terroryzmu i wojny partyzanckiej, powstałe w latach 1960–1983. Są to w większości prace politologów amerykańskich wydane w Kalifornii; najciekawsza wydaje się być książka C. Dobsona i R. Peyne z 1982 r., stanowiąca kompedium wiedzy o międzynarodowym terroryzmie (sygn. 180).

Ostatnią część zespołu (sygn. 193–278) tworzą przesłane J. K. Zawodnemu książki, artykuły, opracowania i wspomnienia dotyczące głównie II wojny światowej. Do najciekawszych zaliczyć można m.in. książkę E. Ajewskiego, zawierającą biogramy powstańców walczących na Mokotowie (sygn. 193), prace o politykach amerykańskich: Harrimanie, Achesonie, Bohlenie, Kennanie, Lovetcie i McCloyu

(sygn. 205, 207), wspomnienia i listy, publikowane i niepublikowane, Zygmunta Karpińskiego, dyrektora Banku Polskiego (sygn. 217). Interesujące są też książki o: prezydencie Rooseveltcie i jego otoczeniu pióra E. Larabee (sygn. 224), E. R. Stettinusa juniora o konferencji w Jałcie (sygn. 257) i pamiętnik tegoż (sygn. 258). Wśród kilku maszynopisów prac Leona Mitkiewicza zwraca uwagę kserokopia jego sprawozdania z działalności w Zjednoczonym Sztabie Wojskowym w Waszyngtonie w okresie od kwietnia 1943 do października 1944 r. (sygn. 232). Warto też zwrócić uwagę na polskie płyty gramofonowe z nagraniami przemówień, relacji i utworów muzycznych, wydane na emigracji i w Polsce w latach 1963–1965 (sygn. 278).